

POSTANOWIENIE

Dnia 31 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Stępka

po rozpoznaniu w dniu 31 stycznia 2025 r.

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

sprawy M. Z. skazanej z art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k.,

z powodu kasacji wniesionej przez obrońcę skazanej od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 18 grudnia 2023 r., sygn. akt X Ka 322/23, zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie z dnia 28 grudnia 2022 r., sygn. akt V K 1259/20,

p o s t a n o w i ł

1. oddalić kasację obrońcy skazanej jako oczywiście bezzasadną;

2. zwolnić skazaną od kosztów sądowych postępowania kasacyjnego;

3. zasądzić od Skarbu Państwa na rzecz adwokat M. O., Kancelaria Adwokacka w W., kwotę 885,60 zł (osiemset osiedemdziesiąt pięć złotych i 60/100), w tym 23 % VAT, tytułem wynagrodzenia za sporządzenie i wniesienie kasacji na rzecz skazanej.

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie z dnia 28 grudnia 2022 r., sygn. akt V K 1259/20, M. Z. została uznana za winną

popęłnienia zarzucanego jej czynu, to jest, przestępstwa z art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. polegającego na tym, że w bliżej nieokreślonym czasie, nie wcześniej jednak niż w dniu 19 marca 2020 r. i nie później niż w dniu 1 kwietnia 2020 r. w W. przy ul. D., działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, dokonała przywłaszczenia powierzonego jej w dniu 19 marca 2020 r. jako księgowej zatrudnionej na umowę o dzieło, mienia w postaci: telefonu komórkowego marki H. o numerze IMEI [...] i wartości 2.500 zł, pieniędzy w kwocie 574,53 zł na szkodę L. 1. S.A. o łącznej wartości strat w kwocie 3.074,53 na szkodę L. 1. S.A.; pieniędzy w kwocie 10.300 zł, 8.478 zł, 200 euro na szkodę L. S. prowadzącego działalność PHU L. L. S. , o łącznej wartości strat w kwocie 18.778 zł i 200 euro; pieniędzy w kwocie 24,91 zł na szkodę L. P. Sp. z o.o.; tokena do przelewów bankowych w [...] Banku oraz kluczy do siedziby PHU L. L. S. , L. 1. S.A., L. P. Sp. z o.o. - i za to na podstawie art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 37a k.k. w brzmieniu obowiązującym na datę przed 24 czerwca 2020 r. w zw. z art. 4 § 1 k.k. w zw. z art. 34 § 1a pkt 1 k.k. w zw. z art. 35 § 1 k.k. wymierzono jej karę 4 miesięcy ograniczenia wolności połączonej z wykonywaniem nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin miesięcznie.

Na podstawie art. 63 § 1 k.k. na poczet orzeczonej kary ograniczenia wolności Sąd zaliczył oskarżonej okres zatrzymania w dniu 6 kwietnia 2020 r., uznając karę za wykonaną w wymiarze 2 dni, a na podstawie art. 46 § 1 k.k. zasądził od niej na rzecz pokrzywdzonych obowiązek naprawienia szkody; nadto zwolnił oskarżoną od kosztów procesu oraz opłaty sądowej.

Apelację od tego wyroku wniosła oskarżona, która zaskarżyła go w całości i zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k. mające wpływ na treść wyroku, a polegające na przekroczeniu zasady swobodnej oceny dowodów poprzez uznanie sprawstwa oskarżonej w zakresie czynu z art. 284 k.k., podczas gdy zgromadzone w sprawie dowody, jak również zasady logiki i doświadczenia życiowego przeczą takiemu wnioskowi; zarzuciła także błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mający wpływ na jego treść, a polegający na uznaniu m.in., iż materiał dowodowy, w szczególności zapis na płycie z telefonu A. D. oraz zeznania świadków M. Z. i A. D. potwierdziły sprawstwo oskarżonej. W konkluzji oskarżona wniosła o zmianę wyroku poprzez jej

uniewinnienie albo uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Po rozpoznaniu tej apelacji Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 18 grudnia 2023 r., sygn. akt X Ka 322/23, zaskarżony wyrok zmienił w ten sposób, że przyjął, iż wartość telefonu komórkowego marki H. wynosiła około 480 zł, a w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy, kosztami sądowymi postępowania odwoławczego obciążając Skarb Państwa.

Kasację od tego wyroku Sądu odwoławczego wniósł obrońca z urzędu skazanej M. Z. , zaskarzając orzeczenie w całości i zarzucając:

1/ rażące naruszenie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 437 § 1 § 2 k.p.k. w zw. z art. 79 § 4 k.p.k., art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k. i art. 79 § 3 k.p.k., poprzez nieprawidłowe przeprowadzenie kontroli odwoławczej orzeczenia Sądu I instancji, czego efektem było niedostrzeżenie przez Sąd odwoławczy istnienia uchybienia o randze bezwzględnej powodu odwoławczego, tj. rażącego naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 79 § 4 k.p.k., art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k. oraz art. 79 § 3 k.p.k. i uznania przez ten Sąd w postanowieniu z dnia 20 grudnia 2022 r., że udział obrońcy nie jest obowiązkowy, w sytuacji, gdy z opinii sądowo - psychiatrycznej z dnia 18 czerwca 2022 r. wynikało, iż w obecnym stanie zdrowia psychicznego M. Z. , jest ona zdolna do udziału w postępowaniu sądowym z udziałem adwokata, a zatem z uwagi na powyższą wątpliwość biegłych lekarzy psychiatrów oskarżona nie mogła prowadzić obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny (art. 79 § 1 pkt 4 *in fine* k.p.k.), a obecność obrońcy powinna zostać uznana za obowiązkową, choć uchybienie to winno zostać uwzględnione niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów (art. 433 § 1 k.p.k.), a jego skutkiem powinno być uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania;

2/ rażące naruszenie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 450 § 1 k.p.k., art. 79 § 4 k.p.k., art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k. i art. 79 § 3 k.p.k. w sytuacji, gdy z uwagi na treść opinii sądowo - psychiatrycznej z dnia 18 czerwca 2022 r., istniała uzasadniona wątpliwość czy stan zdrowia psychicznego M. Z. pozwalał na prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny, co w konsekwencji oznaczało, że udział obrońcy w postępowaniu odwoławczym był obowiązkowy.

W konkluzji obrońca wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie oraz wyroku Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

W odpowiedzi na kasację obrońcy prokurator Prokuratury Okręgowej w Warszawie wniósł o oddalenie jej jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja okazała się bezzasadna i to w stopniu oczywistym, o jakim mowa w art. 535 § 3 k.p.k. Analiza zarzutów kasacyjnych nie wykazała, by w sprawie doszło do wystąpienia bezwzględnej przesłanki odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Zgodnie z art. 79 § 4 k.p.k., uznając za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwalnia wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu. Nieobecność obrońcy obligatoryjnego (art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k.) na rozprawie w przypadku braku wydania przez sąd postanowienia stwierdzającego brak obligatoryjności obrony (art. 79 § 4 k.p.k.), stanowi uchybienie będące bezwzględną przyczyną odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. także wówczas, gdy z opinii biegłych lekarzy psychiatrów wynika, iż poczytalność oskarżonego w czasie popełnienia czynu nie była wyłączona ani w znacznym stopniu ograniczona, a nadto, że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala mu na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny (*por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 10/21, OSNK 2022, z. 6, poz. 23*).

Z opinii sądowo - psychiatrycznej z dnia 18 czerwca 2022 r. (k. 328) dotyczącej oskarżonej wynikało, że „M. Z. nie zdradza objawów choroby psychicznej, ani cech upośledzenia umysłowego. Ujawnia ona zaburzenia osobowości (wynika to też z badania psychologicznego) z okresowymi dekompensacjami o charakterze depresyjnym, lękowym, adaptacyjnym. Nie ma

podstaw do kwestionowania jej poczytalności *tempore criminis*. W obecnym stanie zdrowia psychicznego M. Z. jest [ona] zdolna do udziału w postępowaniu sądowym, wskazane z udziałem adwokata”. Zdaniem obrońcy, taka treść opinii sądowo - psychiatrycznej z dnia 18 czerwca 2022 r. oznaczała, że w obecnym stanie zdrowia psychicznego M. Z. , była ona zdolna do udziału w postępowaniu sądowym tylko z udziałem adwokata, a zatem z uwagi na powyższą wątpliwość biegłych lekarzy psychiatrów oskarżona nie mogła prowadzić obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny (art. 79 § 1 pkt 4 *in fine* k.p.k.), zaś obecność obrońcy powinna zostać uznana za obowiązkową - to sformułowanie oznaczało, zdaniem skarżącego, że „Od tego momentu obrona miała charakter obowiązkowy”.

Trzeba zatem przypomnieć, że z ustaleń faktycznych wynika, iż Sąd I instancji wziął pod uwagę tę okoliczność, że „oskarżona była leczona psychiatrycznie i neurologicznie, nie była leczona odwykowo” (k. 258). Na rozprawie w dniu 9 lutego 2022 r. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (k. 258v), na podstawie art. 193 § 1 k.p.k. i art. 202 § 1 k.p.k. postanowił dopuścić dowód z opinii dwóch biegłych lekarzy psychiatrów celem ustalenia, czy oskarżona w momencie zarzucanego jej czynu miała zdolność rozpoznania znaczenia tego czynu i pokierowania swoim postępowaniem, czy też ta zdolność była wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona, oraz jaki jest aktualny stan zdrowia oskarżonej, nadto, czy aktualnie może brać ona udział w postępowaniu karnym i prowadzić obronę w sposób samodzielny i rozsądny. Dysponując stosowną opinią, Sąd I instancji ostatecznie jednak doszedł do wniosku, że nie istniała uzasadniona wątpliwość, czy stan zdrowia psychicznego M. Z. pozwalał na prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny. Przede wszystkim jednak w tej sprawie miało miejsce wydanie przez sąd postanowienia stwierdzającego brak obligatoryjności obrony (art. 79 § 4 k.p.k.). Natomiast w dniu 16 grudnia 2022 r. oskarżona wypowiedziała pełnomocnictwo adwokatowi J. K. (k. 402). W dniu 20 grudnia 2022 r. odbyła się rozprawa bez jego udziału. Na tej rozprawie Sąd I instancji wydał postanowienie na podstawie art. 79 § 4 k.p.k. uznając, że udział obrońcy w sprawie jest nieobowiązkowy (k. 403). Również, podkreślenia wymaga okoliczność, że na każdej rozprawie do terminu wydania tego postanowienia

towarzyszył oskarżonej obrońca adw. J. K. ustanowiony w sprawie (k. 258, 333, 344, 373, 382).

Obrońca powołuje się na podobną sytuację rozstrzyganą wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2019 r., w sprawie o sygn. akt III KK 662/18. Trzeba jednak zauważyć, że wyrok ten został wydany w nieco innej sytuacji faktycznej, w której biegli ustalili istnienie licznych schorzeń psychicznych i niepoczytalności ograniczonej: „Opiniujący biegli nie stwierdzili (...) występowania objawów choroby psychicznej, rozpoznali natomiast upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim (pkt 1). Orzekli, że w czasie popełnienia zarzucanego mu czynu opiniowany miał ograniczoną zdolność rozumienia jego znaczenia i pokierowania swoim postępowaniem, ale nie w stopniu znacznym - warunki art. 31 § 1 i 2 k.k. nie mają zastosowania (pkt 2)”. Teza tego wyroku nie może więc znaleźć zastosowania w niniejszej sytuacji faktycznej.

Z ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że nie każda wątpliwość dotycząca stanu psychicznego oskarżonego skutkuje uruchomieniem instytucji obrony obligatoryjnej ze wszystkimi konsekwencjami. Ustawa wymaga, by ta wątpliwość była uzasadniona, a więc poparta takimi okolicznościami natury faktycznej, które w odbiorze zewnętrznym przemawiają za realną możliwością wystąpienia u oskarżonego zakłóceń w stanie zdrowia psychicznego w chwili czynu lub w toku procesu karnego. Wątpliwości „uzasadnione” muszą wynikać z obiektywnych przesłanek i zostać powzięte przez uprawniony organ procesowy. Muszą mieć oparcie w ocenie konkretnych ustalonych w danej sprawie okoliczności lub dowodów (*por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 stycznia 2023 r., III KS 69/22, LEX nr 3516303; z dnia 8 grudnia 2021 r., IV KK 623/21, LEX nr 3327228*).

Podkreśla się, że art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. wymaga, aby wątpliwość ta była uzasadniona, a więc poparta takimi okolicznościami natury faktycznej, które w odbiorze zewnętrznym przemawiają za realną możliwością wystąpienia u oskarżonego zakłóceń w stanie zdrowia psychicznego w chwili czynu lub w toku procesu karnego. Natomiast ocena czy w stosunku do oskarżonego zachodzą uzasadnione wątpliwości co do jego poczytalności, winna być dokonywana przez organ procesowy w oparciu o wszystkie ujawnione w toku postępowania okoliczności, zarówno z uwzględnieniem przesłanek podmiotowych, jak również

przedmiotowych. Co istotne, nawet sam fakt leczenia psychiatrycznego nie musi przesądzać o wystąpieniu uzasadnionej wątpliwości co do poczytalności oskarżonego, a tym samym nie przesądza o potrzebie dopuszczenia dowodu z opinii biegłych psychiatrów. Fakt takiego leczenia jest tylko jednym z czynników, które powinny być brane pod uwagę w omawianym przedmiocie, bynajmniej jednak nie determinuje on automatycznie wniosku o tym, że taka wątpliwość zaistniała (*por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2020 r., V KK 187/20, LEX nr 3083322*).

A zatem, w niniejszej sprawie nie miało miejsca rażące naruszenie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 450 § 1 k.p.k., art. 79 § 4 k.p.k., art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k. i art. 79 § 3 k.p.k., bowiem treść opinii sądowo - psychiatrycznej z dnia 18 czerwca 2022 r. nie dawała podstaw do twierdzenia, że istniała uzasadniona wątpliwość, czy stan zdrowia psychicznego M. Z. pozwalał na prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny. W konsekwencji okoliczność ta oznaczała, że udział obrońcy zarówno w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, jak i w postępowaniu odwoławczym, nie był obowiązkowy.

Na marginesie należało zauważyć, że rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy mógł w tej sprawie podlegać tylko taki zarzut kasacji, w którym podniesiono wystąpienie bezwzględnej podstawy odwoławczej z art. 439 § 1 k.p.k. Zgodnie z art. 523 § 2 k.p.k. kasację na korzyść można wnieść jedynie w razie skazania oskarżonego za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. Ograniczenie to nie obejmuje jednak kasacji wywiedzionej z powodu bezwzględnych przyczyn odwoławczych (art. 523 § 4 pkt 1 k.p.k.). Ranga tego rodzaju uchybień o fundamentalnym znaczeniu powoduje bowiem, że wyrok taki nie może się ostać niezależnie od tego, jaka kara została orzeczona. Uchybienia z art. 439 § 1 k.p.k. nie mogą być podniesione tylko w celu ominięcia tego warunku, a zatem muszą w sposób rzeczywisty wskazywać na istnienie okoliczności wymienionych w tym przepisie. Jedynie formalne powołanie się na uchybienie przewidziane w art. 439 k.p.k., bądź całkowicie bezpodstawne nazwanie takim uchybieniem sytuacji, która bez wątplenia nie stanowi naruszenia prawa wymienionego w tym przepisie, nie czyni kasacji podlegającej ograniczeniom określonym w art. 523 § 2 k.p.k.

dopuszczalną. Nie oznacza to również, że do kasacji spełniającej wymaganie określone w art. 523 § 4 pkt 1 k.p.k. można dołączyć inne zarzuty. W tej bowiem części nie będzie to kasacja wniesiona z powodów wymienionych w art. 439 k.p.k., lecz odwołująca się do innych uchybień, które w takiej sytuacji procesowej nigdy z mocy przepisów ustawy, nie mogą być podstawą kasacji, a tym samym podlegać kontroli kasacyjnej. Oznacza to, że w przypadku skazania na karę innego rodzaju niż bezwzględne pozbawienie wolności niedopuszczalne jest podnoszenie jakichkolwiek innych naruszeń prawa i to nawet, jeśli były one rażące i miały istotny wpływ na treść orzeczenia. Innymi słowy, wniesienie kasacji w takim układzie procesowym z powodu uchybień wymienionych w art. 439 § 1 k.p.k., nie uprawnia do dodatkowego podnoszenia, niejako „przy okazji”, innego rodzaju uchybień (*por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 czerwca 2024 r., V KK 100/24, LEX nr 3724704; z dnia 21 września 2022 r., III KK 427/22, LEX nr 3489282; z dnia 29 kwietnia 2021 r., V KK 146/21, LEX nr 3358909; z dnia 27 maja 2021 r., V KK 47/21, LEX nr 3245244; z dnia 3 czerwca 2020 r., IV KK 684/19, LEX nr 3277320; z dnia 24 stycznia 2008 r., II KK 271/07, LEX nr 371769*).

W rezultacie należy stwierdzić, że nie można było uznać, iż doszło do podniesionych w zarzutach kasacyjnych naruszeń przepisów prawa o charakterze bezwzględnej podstawy odwoławczej. W rezultacie tej oceny zarzuty kasacyjne jawią się jako całkowicie pozbawione podstaw, a więc konieczne było oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

O kosztach sądowych postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 624 § 1 k.p.k. w zw. z art. 637a k.p.k., zwalniając od nich skazaną i obciążając tymi kosztami Skarb Państwa.

[J.J.]

[a.ł.]

